

UVOD

Internet revolucija iz devedesetih godina prošlog vijeka je značajno doprinijela razvoju novih načina komunikacije, povezivanju do tada nepovezivog, a Internet kao medij za komunikaciju se infiltrirao u gotovo sve pore svakodnevnog života. Napori da se unaprijedi poslovanje, podigne nivo životnog standarda i kvalitet življenja danas su olakšani primjenom Interneta.

Pojavom Interneta i unapređivanjem informaciono-komunikacijskih tehnologija (IKT), poslovanje danas svakodnevno proživljava velike promjene. Elektronsko poslovanje i elektronsko tržište se uveliko razlikuju od tradicionalnog iako su zakonitosti koje na njima vladaju manje-više nepromijenjene. Cilj u oba slučaja jeste ostvariti profit sa što manjim ulaganjima. Za ostvarivanje ovakvog cilja, elektronsko poslovanje ima više prednosti u odnosu na tradicionalno. Te prednosti se ogledaju prvenstveno u lakšem i bržem pretraživanju velike količine informacija i podataka, dobijanju tačnijih i preciznijih informacija o ponudi i potražnji određenih proizvoda i usluga, na bilo kojem mjestu i u bilo koje vrijeme, odnosno onda kada su te informacije i podaci potrebni korisniku. Velika ulaganja u osvajanja stranih tržišta bila su donedavno privilegija velikih korporacija. Međutim, upotrebom IKT i mala preduzeća mogu nastupiti na tržištima koja su im do danas bila daleka i nedostižna.

Elektronsko poslovanje u Republici Srpskoj danas je u povoju. Čine se prvi koraci na njegovoj implementaciji, ali veoma sporo što je uzrokovano nizom faktora. Do sada, barem u Republici Srpskoj, nisu rađene ozbiljne analize primjene elektronskog poslovanja. Nijedna resorna institucija javne uprave nema podatke o tome koliko preduzeća u Republici Srpskoj primjenjuje elektronsko poslovanje. Republički statistički zavod nema kompletnu informaciju o IKT infrastrukturi u preduzećima, niti o rezultatima elektronskog poslovanja domaćih privrednih subjekata. Pojednostavljeno rečeno – niko u Republici Srpskoj se ne bavi proučavanjem elektronskog poslovanja i njegovim efektima!!!

Efekti nedavne ekonomske krize svjetskih razmjera su se osjetili i u Republici Srpskoj, svjedočeći tako o današnjem globalnom tržištu i potrebi prilagođavanja domaćeg tržišta uslovima savremenog poslovanja. “Digitalna agenda za Evropu” je strateški dokument Evropske Unije kojim se nastoje iskoristiti prednosti ovakvog naglog i ubrzanog razvoja IKT radi unapređenja kvaliteta poslovanja i života u Evropi. Zemlje iz okruženja koje namjeravaju jednog dana postati zemljama članicama EU uveliko rade na primjeni principa i zadataka postavljenih ovim strateškim dokumentom. Stanje u Republici Srpskoj i BiH uopšte po pitanju prihvatanja i primjenjivanja Digitalne agende je veoma loše. Dok zemlje u okruženju formiraju posebna tijela javne uprave koja su zadužena za informisanje i edukaciju javnosti o pozitivnim namjerama Digitalne agende, ali i za praćenje i nadzor primjene Digitalne agende lokalno, u Republici Srpskoj je ovaj pojam gotovo i nepoznat.

Upravo iz razloga važnosti primjene elektronskog poslovanja i pozitivnih nastojanja iz Digitalne agende ovaj rad će se baviti teoretskim i praktičnim pitanjima implementacije istih. Htjeli mi to ili ne digitalizacija društva ruši sve prepreke pred sobom i postavlja se za prioritet u svim oblastima života i rada. Uređivanje ovako progresivnog proboja digitalnih tehnologija u sve pore života zahtjeva od svih adekvatnu reakciju i zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda. Upravo iz tog razloga je potrebno proučavati i implementirati Digitalnu agendu kako bi se svakom pojedincu omogućio pristup digitalnim sadržajima i komunikaciji.

Sama g-đa Komesar Evropske komisije za Digitalnu agendu je izjavila da je cilj Digitalne agende da “svaki Evropljanin bude digitalan (engl. ‘every European digital’)”. Upravo ova rečenica na neki način nam govori o našoj neposrednoj budućnosti, željeli mi nju takvom ili ne.

Namjera ovog rada jeste da razjasni teoretske aspekte elektronskog poslovanja i Digitalne agende svim zainteresovanim čitaocima rada, ali i onima kojima će rad poslužiti za dalje istraživanje i unapređenje ove oblasti. Pored toga, radom se želi ukazati i na eventualne korake koje će javna uprava, ali i građani Republike Srpske, morati preduzeti kako bi išli u korak sa evropskim komšijama i saradnicima.

Materijali koje sam koristio za izradu ovog rada su uglavnom dostupni na WEB prezentacijama domaćih i stranih institucija. Zahvaljujući ličnom učešću u nekim projektima koji se pominju u ovom radu, jedan dio korisnih informacija je takoreći iz “prve ruke”, jer, ponavljam, učinjeni su rijetki i malobrojni koraci koji se polagano ali sigurno primjenjuju u smjeru digitalizacije društva, odnosno uspostavljanja informacionog društva.

Polazeći od pretpostavki da hipoteza rada mora biti naučno zasnovana na postojećim saznanjima, da mora postojati utemeljenost takve tvrdnje i da rad treba da svoj doprinos rješavanju identifikovanog problema, za ovaj rad sam postavio sljedeće hipoteze:

- *Mala i srednja preduzeća skromnih potencijala predstavljaju okosnicu privrednog razvoja Republike Srpske na veoma rizičnom i turbulentnom tržištu. Da bi ova preduzeća opstala i poslovala pozitivno, potrebno je da svoje poslovanje unaprijede na takav način da mogu parirati jačim i finansijski stabilnijim konkurentima. Veoma je bitno raditi na informisanju privrednih subjekata o prednostima elektronskog poslovanja, posebno za mala i srednja preduzeća koja predstavljaju 99% privrednih subjekata u Republici Srpskoj. **Uvođenjem elektronskog poslovanja ovim preduzećima se omogućava da barem jednim dijelom uđu na tržišta koja su im bila nedostupna i da svojim kvalitetom dokažu konkurentnost na globalnom tržištu.***
- *Strateški razvoj IKT je nužan preduslov za sveopšti razvoj društva u cjelini, kako u oblasti elektronskog poslovanja tako i u ostalim oblastima života. **Primjena ciljeva, principa i zadataka Digitalne agende za Evropu omogućiće uspostavljanje boljih uslova za život i rad upotrebom savremenih IKT.** Digitalna agenda kao strateški dokument predstavlja polaznu osnovu za razvoj informacionog društva i uspostavljanje ekonomije bazirane na znanju.*

Za dokazivanje ovako postavljenih hipoteza, u ovom radu bilo je potrebno koristiti različite metode i pristupe izučavanja problema, od metode analize i sinteze do komparativne metode. Da bi izučio probleme u ovoj oblasti, proučavao sam različita zakonska i podzakonska akta kojima se reguliše oblast elektronskog poslovanja i informacionog društva. Proučavanjem strategija razvoja malih i srednjih preduzeća kao i strategija razvoja informacionog društva izvodio sam analitičke zaključke ali i sintetizovao nove povezivanjem i komparacijom. Proučavanje Digitalne agende je zahtjevalo dalje proučavanje informacija koje nisu bile dostupne na srpskom jeziku ili hrvatskom, te sam se koristio literaturom na engleskom jeziku, posebno onom koja je poticala iz zvaničnih izvora kao što je Evropska komisija, ili javne uprave nekih zemalja iz okruženja i Evrope.

U prvom dijelu rada prikazani su i objašnjeni teoretski pojmovi iz oblasti elektronskog poslovanja. Ovdje su date i pojašnjene osnovne definicije i pojmovi koji će kasnije biti korišćeni u objašnjavanju složenijih modela kao što su elektronsko zdravlje ili elektronsko bankarstvo. Ovo poglavlje je ujedno i pregled saznanja koje sam stekao studirajući na ovom fakultetu zahvaljujući profesorima koji su me podučavali. Ovdje su definisani pojavni oblici komunikacije i modeli elektronskog poslovanja koji su najčešći u današnjoj praksi.

U drugom dijelu rada dao sam svoj doprinos viđenju primjene elektronskog poslovanja u Republici Srpskoj danas. Prikupio sam i dao uvid u dostupno zakonodavstvo koje u Republici Srpskoj reguliše ovu oblast, kao i dvije najvažnije institucije javne uprave koje su zadužene u Vladi Republike Srpske za implementaciju informacionog društva. Pored toga, pokušao sam, na osnovu sagledanog iskustva zakonodavstva susjednih i evropskih zemalja, da dam popis zakona i podzakonskih akata koje je još potrebno donijeti da bi se ova oblast zakonski uredila.

Ovim je zaokružena cjelina o vlastitom viđenju elektronskog poslovanja u Republici Srpskoj. Međutim, ova oblast je dio opšte strategije razvoja IKT u zemljama članicama EU i onima koje to namjeravaju biti. Strateški dokument "Digitalna agenda za Evropu" predstavlja ključni dokument Evropske Unije za oblast informacionog društva u cjelini, odnosno korišćenja IKT za unapređenje kvaliteta života i rada u Evropi. Dato je detaljno pojašnjenje Digitalne agende, a posebno njenih sedam ključnih inicijativa, od kojih su sve bitne za ovaj rad, a posebno inicijativa o zajedničkom, jedinstvenom digitalnom tržištu.

U posljednjem poglavlju sam nastojao prikazati svoje viđenje kakve efekte bi imala primjena Digitalne agende u Republici Srpskoj i koja bi bila ključna uloga organa javne uprave, privrednih komora i preduzeća za uspješnu implementaciju. Namjera rada nije bila da prikaže loše stanje privrede niti sporost administracije u rješavanju nekih ključnih problema razvoja informacionog društva i ekonomije zasnovane na znanju, već da informativno, afirmativno i argumentovano ukaže na trendove koji nas u bliskoj budućnosti čekaju.

Nadam se da će ovako obrađen material biti razumljiv i efikasno jednostavan, ne samo za akademsku populaciju koja ga bude čitala, već i za običnog građanina koji će imati koristi od primjene Digitalne agende.